

זיכרונות וזיכרונות לפרשת ויחי / משה אוסי 09-8335016

בס"ד

1. מ"כ"ח – "ויחי יעקב" – רש"י מביא שני הסברים לסיבת היות הפרשה סתומה: א. ש----- עיניהם של ישראל מצרת השיעבוד ב. ביקש לגלות את ה----- ונסתם ממנו.

2. רש"י מ"ז כ"ט – "ועשית עמדי חסד ואמת" – זהו חסד שעושים עם ה-----, כי אין מצפים מהם לגמול.

3. מ"ח א': "ויאמר ליוסף" – רש"י: וי"א ----- היה רגיל לפני יעקב בתלמוד. ב'שפתי חכמים' כתוב, שמכיוון ש----- היה בעל תורה והשכיל יותר מאחיו, שיכל יעקב את ----- כדי לברכו.

4. רש"י מ"ח ח' – "וירא ישראל... ויאמר מי אלה" – איזו מין ראייה זו?

5. כיצד מתרגם אונקלוס את: א. מ"ח י"ד: "שכל את ידיך" ב. מ"ח כ"ב: "שכם אחד" ג. מ"ט י"ג: "וירכתו עד צידון".

6. רש"י מ"ח ט"ז – "וידגו לרב בקרב הארץ" – מדוע דימה אותם דווקא לדגים?

7. רש"י מ"ח י"ט – מנשה עתיד לצאת ממנו -----, ומאפרים יצא -----.

8. רש"י מ"ט ל"ג – "ויגוע ויאסף רגליו" – ומיתה לא נאמר בו, מכאן שיעקב אבינו לא -----.

9. רש"י נ' ג' – "ויבכו אותו מצרים שבעים יום" – האם הם בכו רק מפאת כבודו של יוסף?

10. רש"י נ' ט"ו – "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם" – מה השינוי שחל כעת ביחסים שבין יוסף לאחיו?

11. מ"ט כ"ח – "וזאת אשר דבר להם אביהם" – בעל הטורים: 'סיים ב'זאת', ובו בלשון פתח משה וברכם: "-----" (דב' ל"ג א').

12. מה הקשר בין הפרשה לבין ההפטרה במל"א ב'?

13. **מי אני?** א. שני זוגות אחים שווים – אלה בחרון אף רבים, ואלה כדגים פרים ורבים. ב. אני כזה טיפוס, נושף אחרי הסוס, לכשתראני תנוס. ג. לאחר מותו זכה לכבוד מלכים בהלוייתו. ד. אם תרצו לדעת מדוע לשבט זה הסמל, בקרו בעיריית י"ם וראו הדגל. ה. האחד נחלתו מגיעה עד לבנון, והשני באוהל לומד חוק ותקנון. ו. הוא זאב שטרף, ואחיו טרופ טורף. ז. האחד חלוץ, וגדודים יקים – ואחיו מסוגל לרוץ למרחקים. ח. האחד רבך ופךך, 'בלי עין הרע'; ולשני – הזיתים והשמן מרובים בגלל נחלתו העשירה. ט. הבינו וקאו, כי הבן הפסיד הגדולה בגלל יוסף ובלהה. י. אין גיבור כמותי, והחיה סמל לשבטי וגם שם קיבוץ דתי.

למתקדמים:

1. מ"ז כ"ח – רבנו בחיי ובעל הטורים כתבו, שהמלה 'ויחי' בגימטריה 34, כמספר שנותיו המאושרות של יעקב. כיצד הגיעו למספר זה?

2. מ"ז כ"ח – הרמב"ן רואה את הסיבה לגלות ----- (=הנוצרים) הרשעה בגלל המלך -----, שכרת ברית עם הרומיים.

3. מ"ז כ"ט – "ויקרב ימי ישראל למות" – הרשב"ם מבחין, שבכל מקום שאדם חפץ לצוות את בניו אומר הכתוב '-----', וכן: "----- ימי דוד למות ויצו את -----" (מל"א ב' א').

4. מ"ח ב' – "ויתחזק ישראל וישב על המטה" – הגאון מווילנא מעיר, שהמלה '-----' בגימטריה 59, והמלה 'הנה' ("אביך חולה" – מ"א א') בגימטריה -----, מכאן שכל מי שמבקש את החולה נוטל אחד מ----- מחוליו.

5. רשב"ם מ"ח ה' – "ועתה שני בניך... לי הם" – מה מסמלת הצהרה זו עבור יוסף?

6. ספורנו מ"ח ז' – "בבואי מפדן" – כדברי חז"ל: 'אין אשה מתה אלא ל-----'.

7. ראב"ע מ"ח י"ד – "כי מנשה הבכור" – מה פירוש המלה 'כי'?

8. מ"ח ט"ז – "ויקרא בהם שמי" – אומר בעל הטורים, כי שבטי ישראל ייקראו על שם -----, כדכתיב: "גאלת בזרוע עמך בני יעקב ו-----" (תה' ע"ז ט"ז).

9. רש"י מ"ח כ' – וישם את אפרים לפני מנשה" – מה פירוש 'וישם'? האם שם אותם ממש?

10. מ"ט א' – "הקבצו ושמעו בני יעקב" – מהי מטרת דבריו של יעקב לשבטים עפ"י הראב"ע?

11. מ"ט כ"א – "נפתלי אילה שלוחה" – יש המפרשים 'אילה' במשמעות עץ האלה המתפשט עם שלוחותיו; וכן 'אמרי שפר' – אמרי העץ, הענפים ה'משופרים' והיפים. וכהוכחה יעיד הפסוק: "יחולל ----- ויחשף יערות (תה' כ"ט ט); ובאמת נחלת נפתלי הנמצאת ב----- מיוערת.

12. מ"ט כ"ב – "בן פורת יוסף" – כיצד מבין הרשב"ם את הביטוי 'בן פורת'?

13. ספורנו נ' ד' – "דברו נא באזני פרעה" – מדוע זקוק יוסף למתווכים, ואינו מדבר אישית עם פרעה?

14. נ' ט"ו – "ויאמרו לו ישטמנו יוסף" – פירוש המלה 'לו' עפ"י רש"י: -----, ואילו אור החיים מפרשה: -----, שהאחים היו מייחלים שיוסף ישיב להם כגמולם כדי ----- על ----- ולהימנע מגלויות ומצרות בעתיד.

סיפורי שבטים

א. ראובן – "פחו כמים אל תותר" (מ"ט ב')

ר' יצחק עראמה בעל 'עקידת יצחק' (מחכמי ספרד בדור הגירוש) כתב, שמידה זו של פחזות היא מתכונותיו של ראובן לאורך הדורות, ממעשה בלהה ועד היציאה לגלות. והנה כאשר הגיעו לעבר הירדן המזרחי, וראו שהיא ארץ מרעה, מיד ביקשו בני ראובן ליטול חלקם; ועליהם דרשו את הפסוק: "נחלה מבוהלת בראשונה ובאחריתה לא תבורך" (משלי כ' כ"א), ולכן גלו ראשונים בגלות עשרת השבטים. לעומתו יהודה נחון בשוב הדעת הנצרך למלוכה; הוא מתכנן את פעולותיו במתינות ובהדרגה: 'מתחילה גור ואח"כ אריה'. וכך עשה דוד, שהיה מצאצאיו: בתחילה מלך בחברון, ואח"כ התפשטה מלכותו על כל ישראל, וזהו שנאמר: "מטרף בני עלית" – לא השתתפת בפעולתם בנמהרות ובטירוף הדעת. וגם בשעת הגלות, כאשר מלכות יהודה תוסר, וכאילו כח הארי נטשו; "לא יסור שבט מיהודה" – תמיד יהיו גדולי הדור מבני שבט יהודה, צאצאי המלוכה, "עד כי יבוא שילה", ומשיח בן דוד שוב ימלוך.

ב. וחוט המשולש...

יהודי הגר בישראל ומדבר עברית יוצא ידי חובת השילוש: עבר, יהודה וישראל; ממדרשו של שם ועבר נוצרה המלה 'עברית', מדינת ישראל נקראת על שמו השני של יעקב, והדת היהודית מתחברת אל שמו של יהודה (מכאן גם המלה 'אידיש'). את הפסוק: "יהודה אתה יודוך אחיך" (מ"ט ח') מתרגם יונתן בן עוזיאל כך: **'יהודה'**, אתה הודית במעשה תמר, משום כך – לך יודו אחיך, וייקראו **"יהודים"** על שמך. ואל יפליא אותנו קשר זה, שהרי שמו של הקב"ה, **'א-ל'**, גנוז בתוך השם **'ישראל'**, כמו כן כל ארבעת שמות ה-ו-י-ה ארוגים בשמו של **'יהודה'**. ואם נחבר אל השילוש: יהודה, ישראל ועברית את חוט המשולש: עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל, נקבל את ה... **מגן דוד**.

ג. הסכם יששכר וזבולון ודון חסדאי אבן שפרוט

"זבולון לחוף ימים ישכן... יששכר חמור גרם" (מ"ט י"ג-י"ד) – רש"י: שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא (במסחר) וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה; הוא שאמר משה: "שומח זבולון בצאתך ויששכר באהליך" (דב' ל"ג י"ח). וראינו שזבולון מתברך לפני יששכר, כי הוא תמך באחיו, שהרי אם אין קמח אין תורה! **דון חסדאי אבן שפרוט** היה מיוזג נפלא של יששכר וזבולון, ולהלן סיפורו:

הוא חי לפני למעלה מאלף שנה בקורדובה, בירת הח'ליפות המוסלמית שבספרד. הוא החל דרכו כרופא המלך, עד שעלה לדרגת נאמן ויועץ, שר הכלכלה והאחראי על גביית המכס מהאוניות, ובגלל מזגו הנוח והנעים עסק גם בענייני חוץ (ממש כמו.. יוסף). בזכות השכלתו הרפואית ושליטתו בשפות תרגם אבן

תשובות: 1. א. שנסתמו ב. הקץ 2. המתים 3. אפרים, ידיו 4. ראייה שכלית, חזה את העתיד 5. (החליף) בחכמה 6. כי הם פרים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם. 7. גדעון, יהושע 8. לא מת 9. לא, כי הביא ברכה למצרים. 10. יוסף הפסיק להזמין לסעודה. 11. וזאת הברכה 12. מותם של יעקב ודוד ותוכן צוואותיהם 13. א. שמעון ולוי, מנשה ואפרים. ב. דן ג. יעקב ד. יהודה – אריה ה. זבולון ויששכר ו. בנימין ויוסף ז. גד ונפתלי ח. יוסף ואשר ט. ראובן י. יהודה – (קיבוץ) לביא **למתקדמים:** 1. 7 שנים משנולד יוסף ועד שנמכר, ו-7 שנים שחי במצרים. 2. אדום, אגריפס 3. ויקרבו, שלמה בנו 4. המטה, 60, אחד מ-60 5. שיוסף הופך לבכור ונוטל פי שניים 6. לבעלה 7. אעפ"י ש.. 8. יוסף 9. לשון מינוי ומעלה 10. דברי נבואה לעתיד 11. אילות, בגליל 12. בן פוך וגדל 13. כי היה אבל ולבוש שק 14. שמא, הלוואי, כדי לכפר על עוונם

שפרוט ספרי רפואה מיוונית לערבית. וכמו יוסף, ניצל חסדאי את מעמדו הרם כדי לסייע לאחיו היהודים. הוא ייסד בית ועד לחכמים, ובו הוא כינס חכמי הלכה, פרשני תנ"ך ומשוררים, מדקדקים ובלשנים, סופרי סת"ם ויודעי שפות ואפשר להם ללמוד וללמד, לכתוב ולתרגם, כשכל ההוצאות על חשבונם. הוא היה פטרונו של יהדות ספרד, ו'ישיבה' זו של ת"ח היא היא שהצמיחה גדולי עולם כמו: דונש בן לברט – מחבר 'דרור יקרא', מנחם בן סרוק, הרי"ף, ר' יהודה הלוי, ר' אברהם אבן עזרא, הרמב"ם ואלפים אחרים. הוא בעצמו היה ת"ח ופרסם ספרי הלכה ומחקרים בדקדוק העברי. הוא קשר קשרים עם קהילות יהודיות וסייע להם רבות: יהודי פרוונס פנו אליו לבטל רוע גזירה של מס משפיל שהוטל עליהם; באיגרת לקיסר ביזנטיון הוא מבקש מן השליטים להגן על היהודים, ולאפשר להם חופש דת, ועוד קשר קשרים עם חכמי בבל ואיטליה. השמועה על הימצאותם של עשרת השבטים הניעה אותו לחקור ולברר. הוא כתב אגרת למלך כוזר, ובה הוא מברר האם הם מעשרת השבטים, וכך כתב: "...יודיעני אדוני מקסר המדינות אשר הוא רודף בקם ומקסר המם אשר ישיבו לו, אם יתנו לו מעשר, ואם אדוני חונה בעיר הממלכה ידועה או אם יסב את כל גבול ממלכתו, ואם האיים הקרובים אליו אם מקם מתקדמים, ואם יושפ' את עמו או יקים להם שופטים, ואיך עלותו בית ה' נעם איזו אמה יער'ך קרב ועל מי ילחם, ואם המלחמה דוחה את השבת ומי הממלכות והגוים אשר סביבותיו ומה ששם ומה שם ארצם ומה שם הערים הקרובות אל ממלכתו... יודיעני פמה מלכים מלכו לפניו, מה ששם נכמה מלך כל אחד מקם ובאיזו לשון אתם מדברים..."

כ-150 שנה לאחר מכן, בעקבות חסדאי, יכתוב ר' יהודה הלוי את ספרו הפילוסופי 'הכוזרי'. והנה מה שכתב דונש בן לברט על חסדאי: 'לעמו טוב דורש, וקמיהם גורש, ושובר רע חורש, וגוזר מתגרים, לרבים הוא חבר, ועל פשעם עובר, ובנחת דובר, בשבתו בשערים'. האם לא יקבל אדם כמו חסדאי אבן שפרוט שכר כפול כזבולון ויששכר?

ד. ברכת הבנים

"ויברך את יוסף" (מ"ח ט"ו) – ולמעשה הברכה אינה ליוסף עצמו אלא לבניו: "...המלאך הגואל אותי... יברך את הנערים". ומסבירים, שעיקר שאיפתו של האדם בחייו לראות את בניו מבורכים בחכמה ובאופר, וממילא הוא מבורך, כדברי דוד: "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך... הנה כי כן יבורך גבר" (תה' קכ"ח ג'-ד). נוהגים לברך את הילדים בלילי שבתות בברכת: "ישמך א-להים כאפרים וכמנשה", והיא 'ברכת הבנים'. ואנשי הקבלה מציינים, שהנשמה היתרה בשבת היא זכה וטהורה, ובאמצעותה מברך האב ואף מתברך בעצמו. ועוד הוסיפו, שבשבת אין השטן מקטרג, וראוי לנצל שעת רצון זו, שבה צינורות הברכה פתוחים, ולברך את הילדים. **ברכת השם עליכם ועל בניכם!**

תשובות: 1. א. שנסתמו ב. הקץ 2. המתים 3. אפרים, ידיו 4. ראייה שכלית, חזה את העתיד 5. (החליף) בחכמה 6. כי הם פרים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם. 7. גדעון, יהושע 8. לא מת 9. לא, כי הביא ברכה למצרים. 10. יוסף הפסיק להזמין לסעודה. 11. וזאת הברכה 12. מותם של יעקב ודוד ותוכן צוואותיהם 13. א. שמעון ולוי, מנשה ואפרים. ב. דן ג. יעקב ד. יהודה – אריה ה. זבולון ויששכר ו. בנימין ויוסף ז. גד ונפתלי ח. יוסף ואשר ט. ראובן י. יהודה – (קיבוץ) לביא **למתקדמים:** 1. 7 שנים משנולד יוסף ועד שנמכר, ו-7 שנים שחי במצרים. 2. אדום, אגריפס 3. ויקרבו, שלמה בנו 4. המטה, 60, אחד מ-60 5. שיוסף הופך לבכור ונוטל פי שניים 6. לבעלה 7. אעפ"י ש.. 8. יוסף 9. לשון מינוי ומעלה 10. דברי נבואה לעתיד 11. אילות, בגליל 12. בן פוך וגדל 13. כי היה אבל ולבוש שק 14. שמא, הלוואי, כדי לכפר על עוונם

ברוך השם המדריכנו בדרך מישר, והמסייע בידינו לסיים בראשית – ספר הישר; ושיזכנו ללמוד נעלמות, חידות וחכמות בחומש הגאולה – ואלה שמות.